

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته: اندیشه‌ی سیاسی در اسلام

عنوان:

حفظ نظام و حدود و شرایط آن در اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدحسین جمشیدی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر نورالله قیصری

پژوهشگر:

علیرضا محمدی

ماه/ سال تحصیلی: ۹۰/۰۶

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته: اندیشه‌ی سیاسی در اسلام

عنوان:

حفظ نظام و حدود و شرایط آن در اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدحسین جمشیدی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر نورالله قیصری

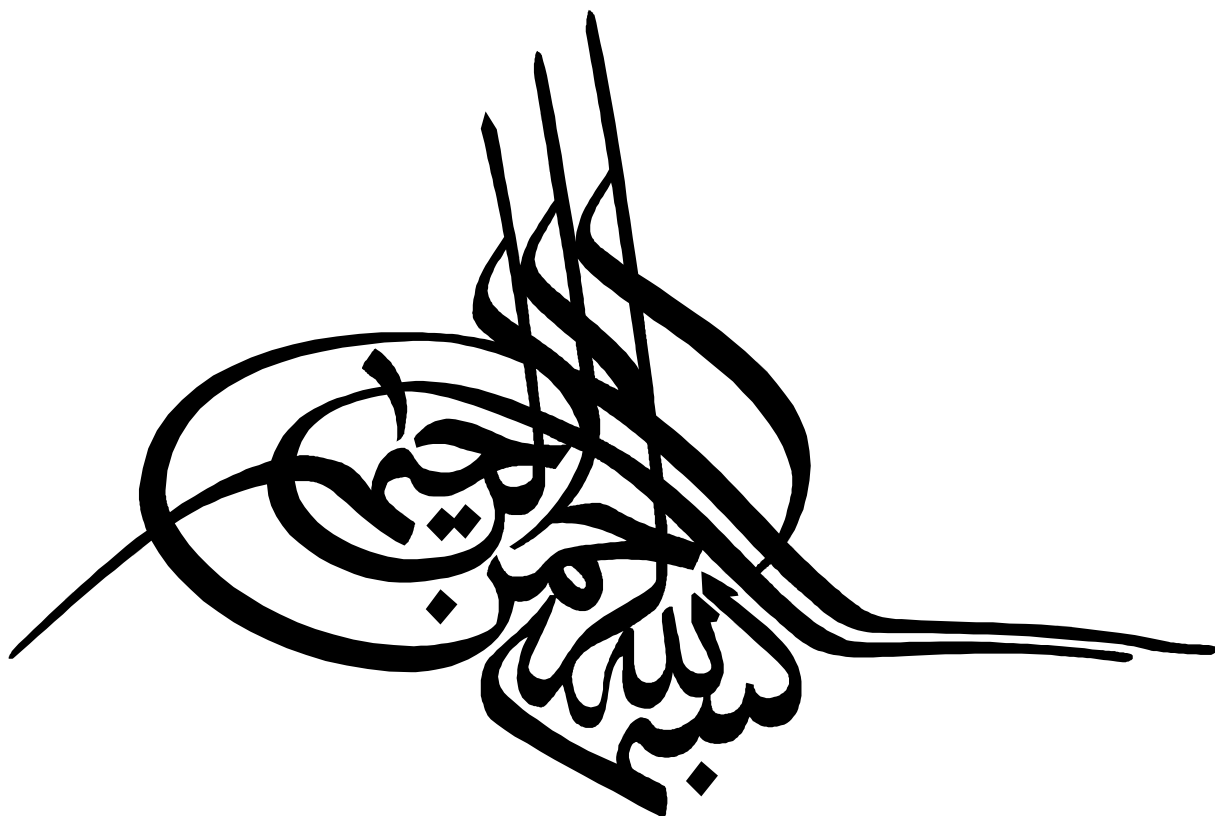
پژوهشگر:

علیرضا محمدی

ماه/ سال تحصیلی: ۹۰/۰۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشگاه می‌باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشگاه، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

شماره: ۵۲۱۳۷۱۳

تاریخ:

پیوست: ۴ - ۷۱ / ۱۳۹۰

ژورنال علمی امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

باسمه تعالی صورجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

آقای علیرضا محمدی دانشجوی رشته اندیشه سیاسی در اسلام

تحت عنوان: «حفظ نظام و حدود و شرایط آن در اندیشه سیاسی امام خمینی (س)»

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۳۰ با حضور هیأت داوران در پژوهشگاه امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

☒ قبول با درجه بسیار خوب امتیاز: ۲۰-۱۹
☐ قبول مشروط با درجه: (با اصلاح) امتیاز:
☐ مردود امتیاز:
☐ دفاع مجدد مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:

۱-

۲-

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشگاه امتیاز پایان نامه ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از ۱۴ به بالا

۱- قبول با درجه عالی ۲۰-۱۹ ۳- قبول با درجه خوب ۹۹-۱۷/۱۶

۲- قبول با درجه بسیار خوب ۹۹-۱۸/۱۸ ۴- قابل قبول ۹۹-۱۵/۱۴

ب) مردود کمتر از ۱۴

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	جناب آقای دکتر محمد حسین جمشیدی	استادیار	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر نورالله قیصری	استادیار	
۳- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر عیسی ولایی	استادیار	
۴- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر عبدالامیر نبوی	استادیار	

امضاء
مدیریت تحصیلات تکمیلی

امضاء
نماینده تحصیلات تکمیلی

امضاء
مدیر گروه

تهران: خیابان فردوسی شمالی، ابتدای خیابان شهید تقوی (کوشک) پلاک ۵۳، تلفن: ۶۶۷۴۴۰۹۰۴ و ۶۶۷۴۳۰۴۳-۷ نمابر: ۶۶۷۴۲۸۵۰

وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.com پست الکترونیک: info@ri-khomeini.com صندوق پستی: ۱۱۴۵۵-۱۳۷ کد پستی: ۱۴۵۶۸۹۳۳۸

تقدیم به:

مادر و پدر زحمتکشم.

قدردانی و تشکر

از استاد بزرگوار و ارجمند جناب آقای دکتر محمدحسین جمشیدی که همواره دلسوزی و راهنمایی خود را بی هیچ تکلف و چشمداشتی نصیب بنده ی حقیر کرده اند، نهایت سپاس و امتنان را دارم. همچنین از صبوری و متانت کارکنان و مسئولین پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی در همراهی با دانشجویان سپاسگزاری می نمایم.

چکیده

پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی: اندیشه ی سیاسی در اسلام
عنوان پایان نامه: حفظ نظام و حدود و شرایط آن در اندیشه ی سیاسی امام خمینی
نام و نام خانوادگی دانشجو: علیرضا محمدی
استاد راهنما: دکتر محمد حسین جمشیدی
استاد مشاور: دکتر نور ا... قیصری
تاریخ شروع پایان نامه: فروردین ۱۳۹۰
تاریخ اتمام پایان نامه: شهریور ۱۳۹۰
چکیده: اداره امور عمومی جوامع بشری از طریق نهاد حکومتی یا نظام سیاسی صورت می گیرد. غالب نظریه پردازان در مورد چگونگی ایجاد مشروعیت و استمرار حفظ نظام به بررسی و اندیشه‌ورزی پرداخته‌اند و در این میان بقا و حفظ نظام سیاسی در اندیشه های امام خمینی کاری بدیع و نو محسوب می شود. کوشش این رساله‌ی کارشناسی ارشد، بررسی نتایج منطقی حفظ نظام از نگاه امام خمینی در این زمینه است. اندیشه‌ی امام خمینی به طور کلی و اندیشه‌ی سیاسی ایشان به طور خاص متأثر از معرفت شناسی، هستی شناسی و انسان شناسی ایشان است که مبانی فلسفی ایشان را تشکیل می دهد و این مبانی است که حدود و تغور اندیشه‌ی سیاسی ایشان را تعیین می کند. از نتایج محصول این رساله می توان بیان کرد که ضرورت تشکیل و برپایی و حفظ حکومت اسلامی از مبانی معرفتی و هستی شناسی امام خمینی است که با نتایج معرفتی و هستی شناسی اومانیستی غرب کاملاً متفاوت است و دیگر آنکه سیاست جزء غیر قابل انفکاک دین است و دین بدون سیاست از دیدگاه امام، دین محسوب نمی شود. از نظر امام خمینی سیاست و حکومت را اصولی همچون توحید، نبوت، معاد، عدل و امامت هدایت می کند ولی این اصول جهت اجرا و پیاده شدن احتیاج به سیاست و حکومت دارند که بدون سیاست و حکومت هیچ شأنیّت اجرایی ندارند و به صورت معطل و اجرا نشده باقی می مانند. پس به نوعی اجرای این اصول وابسته به برقراری حکومت و سیاست است. از منظر موارد یاد شده حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی از اوجب واجبات است و باید تحت هر شرایط و قیمتی لحاظ شود و تمامی امکانات سخت افزاری و نرم افزاری کشور می باید در جهت آن به کار گرفته شود. این مسئله تئوری مهم است که از نظر امام خمینی حفظ نظام اسلامی از حفظ جان امام معصوم واجب تر است. کلید واژه ها: حفظ نظام، هسته‌ی سخت، ولایت فقیه، حکومت، حاکمیت

ABSTRACT

IMAM KHOMEINI AND ISLAMIC REVOLUTION RESEARCH CENTER

EDUCATIONAL COURSE: Master Degree
EDUCATIONAL FIELD: Political Thoughts in Islam
TITLE OF THESIS: System And It's Extents And Circumstances In Imam Khomeini's Political Contemplations
STUDENT'S NAME AND SURNAME: Alireza Mohammadi
FACULTY ADVISOR: DR Mohammad Hossein Jamshidi
COUNSELLING ADVISOR: DR Nora
DATE OF THESIS BEGINNING: Apr- 2011
DATE OF THESIS COMPLETION: Sep- 2011
ABSTRACT: General Affairs Of Human's Societies Are Administered Through Governmental Organ Or Political System. Theorists Mostly Were Investigating Into Way Of Creating A Legitimacy And System Continuation And In Doing So Survival And Political System Of Imam Khomeini's Contemplations Had Shown A New And Innovative Work. The Aim Of This Master's Degree Thesis Is A Study Into Various Logical Results In This Field Based On Imam Khomeini's Point Of View. In General, Imam Khomeini's Contemplations And His Political Contemplations In Particular Are Affected By Epistemology, Ontology And Also His Anthropology That Are His Philosophical Base And This Base Would Determine The Extents Of His Political Contemplations. Based On The Product Of This Thesis, We May Explain That The Necessity Of Establishing And Setting Up An Islamic Government Is The Base Of Imam Khomeini's Epistemology And Ontology That Is Quite Different From The West Humanism. The Other Point Is That Policy Is Part And Parcel Of Religion And From Imam's Point Of View Religion Without Policy Can Not Be Counted As Religion. From Imam Khomeini's Point Of View, Monotheism, Prophet Hood, Future Life, Justice And Imamate Are Principles That Show The Right Way For Policy And Government. However, These Principles Need Type Of Policy And Government That Have No Executive Dignity Without Policy And Government In Order To Put Into Operation And Remain In The From Of Kept Waiting And Not Reached To A Conclusion. Performing These Principles Are Thus, Depend On Setting Up A Government And Policy. Based On The Above-Mentioned Cases And From Imam Khomeini's Point Of View, Protecting A System Is The Most Important Factor Of Necessary Things And Must Be Kept Under Any Circumstances And All Of Country's Hardware And Software Facilities Must Be Put Into Operation For This Purpose. Based On Imam Khomeini's Point Of View, This Problem Is So Important That Can Be Considered More Obligatory Than Innocent Imam's Protection Of Life. Key Terms: System – Hardcore – Velayate Faqih – Government – Sovereignty

ملخص بحث مقدم لنيل درجة الماجستير معهد بحوث الإمام الخميني و الثورة الإسلامية

المرحلة الدراسية: الماجستير
الفرع الدراسي: الفكر السياسي في الإسلام
عنوان البحث: صيانة النظام و حدودها و شروطها في التفكير السياسي الإمام الخميني
الاسم و الاسم العائلي للطالب مقدم البحث: علي رضا محمدی
الأستاذ المشرف: الدكتور محمد حسين جمشیدی
الأستاذ المشرف المساعد: الدكتور نورالله قيصري
تاريخ البدء في إعداد البحث: جمادى الاولى- ١٤٣٢
تاريخ الانتهاء من البحث: شوال- ١٤٣٢
المخلص: إن ادارة الشؤون العامة للمجتمعات البشرية تتم عبر مؤسسة الحكم أو ما يسمى بالنظام السياسي (Political System) و قد قام معظم الباحثين بالبحث و الدراسة و طرح الرؤى الفكرية عن كيفية منح الشرعية للنظام و الحفاظ على استمراره و في هذا الخصوص يعد ما طرحه الإمام الخميني حول الحفاظ على النظام السياسي أمراً بديعاً و جديداً من نوعه. و يسعى هذا البحث إلى دراسة النتائج المنطقية المنبثقة عن رؤية الإمام الخميني في هذا الصدد. إن أفكار الإمام الخميني بشكل عام و فكره السياسي على وجه الخصوص كانت متأثرة برصيده الفكري من نظرية المعرفة و علم الوجود و علم الإنسان و الذي يشكل مبادئ الفلسفية هي التي ترسم نطاق فكره السياسي. و من نتائج هذا البحث أن ضرورة إقامة الحكم الإسلامي و الحفاظ عليه من المبادئ المتعلقة بنظرية المعرفة و علم الوجود لدى الإمام الخميني و التي تختلف تماماً عن نتائج المعرفة و علم الوجود المنبثق عن التوجه الإنساني الغربي (Humanism) و النقطة الأخرى أن السياسة تعتبر جزءاً لا يتجزأ عن الدين و ليس للدين اعتبار دون اسيااسة في رؤية الإمام الخميني. يرى الإمام الخميني أن السياسة و الحكومة تسيرهما أسس مثل الاعتقاد بـالتوحيد و النبوءة المعاد و العدل و الإمامة، إلا أن هذه الاسس نفسها يتطلب تطبيقها السياسة و الحكومة، إذ انه لا مكانة لها من الناحية التنفيذية دون وجود السياسة و الحكومة فتبقى معطلة دون وجودهما. و عليه، فتطبيق الأسس المذكورة متوقف نوعاً ما على قيام الحكومة و السياسة. و من هذا المنطق تعتبر صيانة النظام من أوجب الواجبات في رؤية الإمام الخميني و يجب أخذه في الاعتبار مهما كانت الظروف و بأى ثمن و يجب توظيف كافة إمكانيات البلاد من العتاد و من البرامج الحاسوبية في سبيل خدمتها و تبلغ أهمية هذا الموضوع لدى الإمام الخميني درجة أنه يرى صيانة النظام أولى و أوجب من الحفاظ على حياة الإمام المعصوم. المفردات الاساسية: صيانة النظام – النواة الصلبة – ولاية الفقيه – الحكومة – الحكم.

فهرست اجمالی مطالب

عنوان	صفحه
پیش گفتار.....	۱
مقدمه.....	۲
فصل اول: بررسی مفاهیم، نظریه ها و پیشینه ی تاریخی	
مقدمه.....	۱۱
الف) اندیشه سیاسی و تفاوت ماهوی آن در اسلام و غرب مدرن.....	۱۱
فصل دوم: چارچوب نظری	
مقدمه.....	۳۴
الف) الگوی نظری لاکاتوش.....	۳۸
ب) تطبیق اندیشه های امام خمینی با مدل لاکاتوش.....	۴۹
فصل سوم: نظام سیاسی و جایگاه آن در اسلام	
مقدمه.....	۵۶
الف) دولت و حکومت در اسلام.....	۵۶
فصل چهارم: چیستی حفظ نظام و مبانی آن در اندیشه سیاسی امام خمینی	
مقدمه.....	۷۱
الف) نظریه های مختلف نظام سیاسی در ادوار مختلف.....	۷۱
ب) ولایت فقیه از دیدگاه امام خمینی.....	۷۶
ج) مبانی حفظ نظام در اندیشه امام.....	۸۴
فصل پنجم: نتایج منطقی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی	
الف) نسبت های چهارگانه در منطق.....	۹۸
ب) نتایج منطقی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی.....	۱۰۱
کتابنامه	
منابع فارسی.....	۱۱۲
منابع لاتین.....	۱۱۵

فهرست تفصیلی مطالب

عنوان	صفحه
پیش گفتار.....	۱
مقدمه.....	۲
الف- بیان مسئله.....	۲
ب- ضرورت و اهمیت موضوع.....	۳
ج- سوال اصلی و سوالات فرعی پژوهش.....	۳
د- پیش فرضها.....	۴
ه- پیشینه پژوهش موضوع و جنبه های جدید این پژوهش.....	۴
و- مبانی نظری.....	۵
ز- فرضیه پژوهشی.....	۶
ح- تعریف و شاخص سازی مفاهیم و متغیر ها.....	۷
ط- روش پژوهش.....	۹

فصل اول: بررسی مفاهیم، نظریه ها و پیشینه ی تاریخی

مقدمه.....	۱۱
۱-۱) اندیشه سیاسی و تفاوت ماهوی آن در اسلام و غرب مدرن.....	۱۱
۱-۲) مفاهیم.....	۱۲
۱-۲-۱) نظام سیاسی.....	۱۳
۱-۲-۲) دولت.....	۱۳
۱-۲-۳) حکومت.....	۱۸
۱-۲-۴) حاکمیت.....	۲۱
۱-۲-۵) ویژگی های حاکمیت.....	۲۳
۱-۲-۶) حکومت دینی.....	۲۳
۳-۱) پیشینه ی تاریخی.....	۲۴
۱-۳-۱) نظر افلاطون.....	۲۷

۲۸.....	۲-۳-۱) نظر ارسطو.....
۲۸.....	۳-۳-۱) سنت آگوستین.....
۲۸.....	۴-۳-۱) توماس اکویناس.....
۲۸.....	۵-۳-۱) جان سالیسبوری.....
۲۹.....	۶-۳-۱) ماکیاول.....
۲۹.....	۷-۳-۱) هابز.....
۲۹.....	۸-۳-۱) لای.....
۳۰.....	۹-۳-۱) مونتسکیو.....
۳۰.....	۱۰-۳-۱) بنتام.....
۳۰.....	۱۱-۳-۱) در قرآن و سنت.....
۳۱.....	۱۲-۳-۱) امام خمینی.....
۳۱.....	نتیجه گیری.....

فصل دوم: چارچوب نظری

۳۴.....	مقدمه.....
۳۴.....	۱-۲) معرفی مختصر ایمره لاکاتوش.....
۳۶.....	۲-۲) اندیشمندان تأثیر گذار در اندیشه ی لاکاتوش.....
۳۸.....	۳-۲) الگوی نظری لاکاتوش.....
۳۸.....	۱-۳-۲) « هسته سخت ».....
۳۹.....	۲-۳-۲) کمربند محافظ.....
۳۹.....	۳-۳-۲) قواعد راهیابانه.....
۴۱.....	۴-۲) نقش راهیابانه های ایجابی.....
۴۱.....	۵-۲) معیار پیش رونده بودن برنامه های پژوهشی نزد لاکاتوش.....
۴۲.....	۶-۲) اهداف لاکاتوش در به کار بردن مدل.....
۴۳.....	۷-۲) شبه علم از نظر لاکاتوش.....
۴۵.....	۸-۲) پیشرفت مستمر علمی از نظر لاکاتوش.....
۴۹.....	۹-۲) تطبیق اندیشه های امام خمینی با مدل لاکاتوش.....
۴۹.....	الف) هسته ی سخت.....

- ب) کمر بند محافظ ۵۱
- ج-د) قواعد راهیابانه و نتیجه گیری ۵۲

فصل سوم: نظام سیاسی و جایگاه آن در اسلام

- مقدمه ۵۶
- ۱-۳) دولت و حکومت در اسلام ۵۶
- ۲-۳) ضرورت نظام سیاسی از دیدگاه شیعه ۶۰
- ۳-۳) مبانی تفکر سیاسی در قرآن ۶۳
- نتیجه گیری ۶۹

فصل چهارم: چیستی حفظ نظام و مبانی آن در اندیشه سیاسی امام خمینی

- مقدمه ۷۱
- ۱-۴) نظریه های مختلف نظام سیاسی در ادوار مختلف ۷۱
- ۲-۴) ولایت فقیه از دیدگاه امام خمینی ۷۶
- ۳-۴) ولایت ۷۷
- ۴-۴) ولایت در فقه اسلامی ۷۷
- ۵-۴) ولایت و رهبری در عصر غیبت ۸۰
- ۶-۴) مبانی حفظ نظام در اندیشه امام ۸۴
- ۷-۴) مبانی کلامی اندیشه سیاسی امام خمینی ۸۷
- ۸-۴) مبانی فقهی اندیشه سیاسی امام خمینی ۸۹
- ۹-۴) حفظ و حراست از اسلام و نظام اسلامی ۹۰
- ۱۰-۴) منشاء و ماهیت حکومت اسلامی ۹۲
- نتیجه گیری ۹۵

فصل پنجم: نتایج منطقی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی

- مقدمه ۹۸
- ۱-۵) نسبت های چهارگانه در منطق ۹۸
- ۲-۵) نتایج منطقی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی ۱۰۱

نتیجه گیری پایانی..... ۱۰۹

کتابنامه

منابع فارسی..... ۱۱۲

منابع لاتین..... ۱۱۵

پیش گفتار

بررسی حدود و شرایط حفظ نظام سیاسی در اندیشه های امام خمینی کاری بدیع و نو محسوب می شود. اشاره به این مطلب کمتر در میان نوشته های محققان و پژوهشگران به چشم می خورد. درباره ی این موضوع در لابه لای کتب نویسندگان و محققان می توان مطالبی را جسته و گریخته پیدا کرد ولی تاکنون پژوهشی به عنوان موضوعی مستقل مورد توجه قرار نگرفته است. بررسی این موضوع با بهره برداری از مدل فلسفه ی علم لاکاتوش و نتایج منطقی مترتب بر آن کوشش این رساله ی کارشناسی ارشد بوده است. در مدل لاکاتوشی اجزاء مهمی به چشم می خورد که می توان به ترتیب تحت عنوان هسته ی سخت (HardCore)، کمربند محافظ (Protectivebelt) و قواعد راهیابانه (Heuristicrules) از آنها نام برد. در این رساله سعی می شود اندیشه های سیاسی امام خمینی راجع به حدود و شرایط حفظ نظام در قالب این مدل لاکاتوشی به بحث و محاجه گذاشته شود و نتیجه های مترتب بر این الگو ارائه گردد. این پایان نامه شامل یک مقدمه و پنج فصل با عناوین فصل اول: بررسی مفاهیم، نظریه ها و پیشینه ی تاریخی، فصل دوم: چارچوب نظری، فصل سوم: نظام سیاسی و جایگاه آن در اسلام، فصل چهارم: چستی حفظ نظام و جایگاه آن در اندیشه سیاسی امام خمینی و فصل پنجم: نتایج منطقی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی می باشد.

مقدمه

الف - بیان مسئله:

اداره امور عمومی جوامع بشری از طریق نهاد حکومتی یا نظام سیاسی صورت می گیرد. غالب نظریه پردازان در مورد چگونگی ایجاد (مشروعیت) و استمرار (حفظ نظام) به بررسی و اندیشه ورزی پرداخته اند و در این میان بقا و حفظ نظام یا استمرار آن مساله ای اساسی و حیاتی برای هر نظام سیاسی محسوب می شود. این اقدام مهم و تعیین کننده در جهت حفظ مصالح کلی جامعه به کار می رود. در تاریخ جهان بسیاری از نظام های سیاسی با سوء استفاده از این مساله مهم در پی تثبیت قدرت و سلطه خود بر جامعه بر آمده اند. خلافت های اموی و عباسی، نمونه های روشنی برای این امر محسوب می شوند. پس از گذشت ۱۴۰۰ سال از تاریخ اسلام در ایران، انقلابی با عنوان انقلاب اسلامی با همت مردم و به رهبری امام خمینی در دوران معاصر صورت گرفت. انقلاب اسلامی داعیه دار حفظ و گسترش اسلام صحیح و ناب است و امام خمینی به عنوان تاثیرگذارترین چهره در انقلاب نقش به سزایی در حفظ و گسترش این اندیشه داشته اند. از نظر امام خمینی حفظ نظام از اوجب واجبات است. بر این اساس یکی از مهمترین دیدگاههای امام خمینی مساله حفظ نظام است که کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته است. با این توضیح آنچه در این پژوهش مورد بررسی، تحقیق و تحلیل قرار می گیرد، مساله حفظ نظام با توجه به مبانی و حدود و شرایط یا قیود آن در اندیشه سیاسی امام خمینی^(ره) می باشد.

اصولاً اندیشه امام خمینی به طور کلی و اندیشه سیاسی ایشان به طور خاص متأثر از معرفت شناسی، جهان بینی و انسان شناسی ایشان است که مبانی فلسفی ایشان را تشکیل می دهد و این مبانی است که حدود و ثغور اندیشه ی سیاسی ایشان را تعیین می کند. اما اندیشه های امام خمینی تحت تأثیر مبانی عرفانی و کلامی شیعه نیز قرار دارد و در این خصوص اصول توحید، نبوت، معاد و به ویژه امامت و عدل در راهیابی نوع خاصی تفکر سیاسی در ایشان نقش به سزایی ایفا کرده است. و دست آخر امام خمینی فقهی اصولی است که در مقابل نگرش فقهای اخباری از عقل و اجتهاد نیز در بررسی احکام و شرایط و حوادث مستحدثه استفاده می کند و خود را تنها در قید و بند سنت و نقل محدود نمی کند. البته شایان توجه است که عقلی که مورد توجه امام خمینی است عقلانیتی است که تحت نظارت شرع است و با راهبرد شرع طی طریق می کند و می توان گفت تفاوت ماهوی با عقل اومانیستی غربی دارد. از نظر امام خمینی حکومت برخاسته از چنین شرع و عقلی حکومتی الهی است که نیازمند حفظ و حراست می باشد. در این راستا حفظ حکومت اسلامی از مهمترین وظایف محسوب می شود؛ چرا که

حکومت اسلامی ضامن اجرای احکام اسلامی است و بدون آن اسلام و دین الهی معنایی ندارد. تعیین حدود و شرایط اصلی حفظ نظام و چرایی اهمیت آن از دیدگاه امام خمینی موضوعی است که در این رساله به آن پرداخته می شود.

ب- ضرورت و اهمیت موضوع:

نتایج تحقیق این موضوع می تواند راهگشای اندیشه ورزیها در بابت مصلحت عمومی، تأمین مصالح نظام و تدوین اندیشه های سیاسی با تأکید بر اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) باشد. در این رساله یکی از ابعاد ناشناخته ی اندیشه ی سیاسی امام خمینی با نگرشی تحلیلی مورد بررسی قرار می گیرد. بررسی و مقایسه تطبیقی بین آنچه منظور نظر اندیشمندان اسلامی به طور عموم و امام خمینی به طور خاص است می تواند راهگشای بسیاری از مفاهیمی باشد که در طول سی ساله ی گذشته ی انقلاب اسلامی موجب سوء تفاهم های بسیاری شده است. پارادایم اسلامی و نتایج و آثار مترتب بر آن با آنچه در پارادایم اومانیستی غرب می گذرد، تفاوت های فاحشی چه در عرصه ی نظر و چه در عمل به همراه دارد و در این بیان تنها اشتراکات لفظی است که باعث سوء تفاهم هایی در هر دو اردو می شود. عدم توجه به مبانی معرفتی هر دو گروه کژفهمی های بسیاری را موجب شده است که امید است پژوهش مورد نظر به رفع برخی از این سوء تفاهم ها و کژفهمی ها کمک کند. تفاوت در معرفت شناسی ها و هستی شناسی ها نتایج گوناگون و گاه متباینی را رقم می زند. واکاوی انسان شناسی، معرفت شناسی و هستی شناسی هر مکتب فکری و هر اندیشمندی می تواند راهگشای عمل پیروان آن مکتب و یا آن اندیشمند سیاسی باشد. مقایسه ی حوزه های مختلف اندیشه ای و معرفتی میان مکاتب و اندیشمندان مختلف می تواند در رفع سوء تفاهم هایی که گهگاه در اردوهای مختلف فکری ایجاد می شود مؤثر باشد. دیدگاه امام خمینی درباره ی حکومت و نظام سیاسی و توجه به حفظ آن با دیدگاه اغلب اندیشمندان غربی تفاوت فاحشی دارد؛ حتی آنجا که امام از الفاظی چون آزادی، مردم، انتخابات و غیره استفاده می کند به دلیل تفاوت نگاه هستی شناسی ایشان با هستی شناسی های غربی این الفاظ نیز معنا و کارکرد متفاوتی پیدا می کنند. واکاوی این جنبه ها از نگاه امام خمینی و مقایسه ی آن با سایر اندیشمندان غربی در دستور کار این پژوهش قرار دارد.

ج- سوال اصلی و سوالات فرعی پژوهش:

سوال اصلی:

مساله ی حفظ نظام در اندیشه ی سیاسی امام خمینی چگونه و با چه ویژگی ها و قیودی مطرح شده است؟

سوالات فرعی:

- ۱- منظور از حفظ نظام در اندیشه سیاسی - فقهی امام چیست؟
- ۲- طرح مسأله حفظ نظام در اندیشه سیاسی امام خمینی مبتنی بر چه بنیان های نظری است؟
- ۳- آیا این بنیان های نظری با بنیان های نظری غربی یکی هستند؟
- ۴- نتایج مرتب بر این دو نگاه چه خواهد بود؟

د- پیش فرضها:

- ۱- پیش فرض کلی: در اندیشه ی همه اندیشمندان و سیاستمداران مسأله ی حفظ نظام از مسائل اساسی و تعیین کننده در اداره ی امور جامعه تلقی می شود.
- ۲- پیش فرض جزئی: امام خمینی در چهارچوب نگرش کلامی - فقهی اسلامی به طراحی و بیان اندیشه ی حفظ نظام پرداخته است.

ه- پیشینه پژوهش موضوع و جنبه های جدید این پژوهش:

در این مورد در گذشته، تحقیقات به خصوصی صورت نگرفته است و آثار منتشر شده اعم از کتابها، مقالات و نیز پایان نامه ها به صورت پیش فرض نزد افراد در نظر گرفته می شده است، بدون اینکه ابعاد مختلف آن واکاوی شود. در آثاری که از امام و افراد دیگر راجع به امام نوشته اند به این موضوع به صورت کلی و در درون سایر مباحث سیاسی، فقهی و کلامی و پرداخته شده است. برای مثال در مجموعه "تبیان" جلد حکومت اسلامی و ولایت فقیه به گرد آوری بیانات امام خمینی پرداخته است، بدون اینکه روش تحلیلی مفهومی در واکاوی مبانی فکری و روشی امام خمینی در این زمینه داشته باشد. همچنین کتاب "آیین انقلاب اسلامی" که گزیده ای از اندیشه و آرای امام خمینی است نیز به گرد آوری نظرات امام خمینی در این زمینه است. کتاب "تأملاتی در اندیشه سیاسی امام خمینی" اثر قاضی زاده نیز گذری کوتاه بر این مسأله دارد و بدون تحلیل و تعمیق دفتر بحث را می بندد. برخی از آثار مرتبط با اندیشه سیاسی امام خمینی نیز به این موضوع توجه اندکی داشته اند و آن را در لابلای سایر مسایل مطرح کرده اند مانند کتاب "اندیشه سیاسی امام خمینی" اثر دکتر جمشیدی یا "اندیشه سیاسی امام خمینی" اثر دکتر فوزی یا "مصلحت در اندیشه سیاسی امام خمینی" اثر قربانعلی زاده و در آثار متفکران غربی نیز به طور خاص آثار افلاطون مانند جمهور، مرد سیاسی و سیاست ارسطو پیش بینی مدینه ی فاضله ای را می کنند که در حقیقت همان حفظ نظام مطلوب سیاسی از دیدگاه آنان است. در دوران رنسانس و قرون شانزدهم و هفدهم نیز در این زمینه در برخی از کتب فلاسفه ی سیاسی مطالبی را می توان پیدا کرد. لویاتان توماس هابز و شهریار ماکیاولی معروفترین این آثار به

شمار می روند. این آثار را می توان مهمترین نوشته ها و طلعه داران فلسفه ی سیاسی مدرن به شمار آورد. واکاوی و مقایسه بین اندیشه های امام خمینی به صورت خاص در زمینه ی حفظ نظام و اندیشه های غرب باستان و غرب مدرن به طور عام از دغدغه های این پایان نامه به شمار می آید. بنابراین هیچ یک از آثار مزبور به صورت خاص و منسجم به بررسی مسأله حفظ نظام در اندیشه امام خمینی نیز نپرداخته اند. بنابراین با توجه به اینکه در خصوص این موضوع کار ویژه صورت نگرفته است، پژوهش مورد نظر سعی می کند مسأله حفظ نظام و مبانی و حدود و ضوابط آن را در اندیشه های امام خمینی با در نظر گرفتن دو حوزه منطقی و روش شناسی مورد بررسی و تحلیل قرار دهد. امام خمینی در کتاب ولایت فقیه حکومت را بعد از رسول اکرم و ائمه حق ولی فقیه می داند که آگاه به اوامر و نواهی خداوند است و در چارچوب احکام الهی به حکمرانی می پردازد. ایشان در زمینه ی حفظ نظام سیاسی تفاوت نسبتاً فاحشی را با دیگر فقها مطرح کرده اند که تقریباً یک نظر جدید محسوب می شود. از نظر امام حفظ نظام بر همه ی احکام عبادی ترجیح دارد و می باید بر آن تکیه کرد.

و- مبانی نظری:

مبنا و چهارچوب نظری مورد بحث دیدگاه منطقی و روش شناسانه ی لاکاتوش می باشد. با توجه به جایگاه مباحث روش شناسانه لاکاتوش و به کار بردن مفاهیمی چون هسته سخت، کمربند محافظ، راهیابانه های ایجابی و سلبی سعی می شود مسأله حفظ نظام و مبانی و حدود آن با توجه به این مفاهیم مورد بحث و بررسی و تحلیل قرار گیرد. در منطق می دانیم که اگر دو مفهوم کلی را با یکدیگر مقایسه کنیم عقلاً یکی از چهار صورت زیر را خواهند داشت:

یا این دو مفهوم هرگز مصداق مشترکی ندارند که در این صورت بین آنها نسبت «تباین» برقرار است مانند مفاهیم «انسان» و «درخت» و یا این دو مصداق مشترک دارند که در این صورت یا در تمام مصادیق با هم اشتراک طرفینی دارند و یا اشتراک آن دو در تمام مصادیق نیست. اگر اشتراک به طور طرفینی و در تمام مصادیق باشد، نسبت بین دو مفهوم، «تساوی» خواهد بود مانند دو مفهوم «انسان» و «ناطق» و اگر اشتراک به صورت طرفینی در تمام مصادیق نباشد یا به گونه ای است که اشتراک طرفینی و در بعضی مصادیق است و یا اشتراک از یک سو در تمام مصادیق دیگری و از سوی دیگر در بعضی مصادیق است. اگر اشتراک در بعضی مصادیق و به صورت طرفینی باشد نسبت این دو مفهوم «عموم و خصوص من وجه» است و اگر اشتراک از یک سو در تمام مصادیق و از سوی دیگر در بعضی مصادیق باشد، نسبت بین دو مفهوم «عموم و خصوص مطلق» است. به عنوان مثال نسبت بین دو مفهوم انسان و سیاه، عموم و خصوص من وجه و نسبت بین دو مفهوم انسان و حیوان عموم و خصوص مطلق است.

بررسی نسبت بین عقل، دین، حفظ نظام در چهارچوب نسبت منطقی بین این مفاهیم از نگاه و اندیشه ی امام خمینی از موارد تحقیقی این پایان نامه می باشد. همچنین بررسی نسبت و شأیت این مفاهیم با مدل لاکاتوش از موارد مورد توجه این پایان نامه است. برنامه پژوهشی لاکاتوشی ساختاری است که برای پژوهش های مورد نظر به نحو ایجابی و سلبی رهنمون هایی فراهم می سازد. راهنمایی سلبی (negative heuristic) یک برنامه این شرط را شامل می شود که مفروضات اساسی با یک کمربند محافظ (Protective belt) که مشتمل است بر فرضیه های معین و کمکی (auxiliary hypotheses)، شرایط اولیه و غیره از ابطال مصون نگاه داشته می شود. راهنمایی ایجابی (Positive heuristic) رهنمودهای تقریبی را شامل می شود که حکایت از چگونگی امکان تحول و توسعه برنامه پژوهشی دارد. چنین تحول و توسعه ای انضمام مفروضات اضافی به استخوان بندی را شامل خواهد بود. بدین منظور که پدیدارهای از پیش شناخته شده را در بر گرفته و پدیدارهای بدیعی را پیش بینی کند. پیشرو یا رو به زوال بودن برنامه های پژوهشی منوط به این است که آنها در اکتشاف پدیده های بدیع موفق باشند و یا مستمراً با شکست روبرو شوند. بررسی اندیشه های سیاسی امام خمینی با مدل لاکاتوشی و اینکه آیا امکان تطبیق این مدل با اندیشه های سیاسی ایشان وجود دارد یا خیر از مواردی است که در این پایان نامه به آن پرداخته می شود. هسته ی سخت در اندیشه ی سیاسی امام خمینی همانا حفظ نظام و اصول دین اسلام است و دین اسلام نیز به نوعی وابسته به حفظ نظام است. کمربندهای محافظ در اندیشه ی سیاسی ایشان امکانات انسانی، مادی، سخت افزاری و نرم افزاری کشور است که باید در خدمت هسته ی سخت یعنی همان حفظ نظام قرار بگیرند.

ز- فرضیه پژوهشی:

مساله ی حفظ نظام در اندیشه سیاسی امام خمینی از اوجب واجبات و مبتنی بر دلایل کلامی - فقهی برخاسته از مکتب تشیع است. بر این اساس با توجه به اینکه اجرای اسلام و احکام آن منوط به حفظ حکومت اسلامی می باشد، لذا تا جایی که بقای اسلام و مصالح کلی جامعه ایجاب می کند باید حفظ نظام را به عنوان اصل اساسی مورد توجه قرارداد؛ چراکه پژوهشگر اندیشه و افکار امام می تواند این اندیشه را در همه آثار امام ببیند و رد پای حکومت اسلامی را در همه ی آنها مشاهده کند. از نظر امام همه ی هستی تحت ولایت حق تعالی و ولایت کلیه رسول الله است و حکومت ظاهری در دنیا شعبه ای از ولایت رسول الله است. در آثاری چون مصباح الهدایه، کشف اسرار، رساله الاجتهاد و التقلید و تحریر الوسيله که پیش از دروس ولایت فقیه در سال ۱۳۴۸ هجری شمسی در نجف نگاشته شده است به این اندیشه پرداخته شده است. آنچه در دروس نجف امام بروز و ظهور کرده و در کتاب البیع به قلم